

Moravské zemské muzeum Brno

Metodické centrum muzejní pedagogiky

ZÁVĚREČNÁ PRÁCE

„POD ANTICKÝM NEBEM“

Mgr. Gabriela Ondříková

Brno 2016

Obsah:

1. Úvod.....	3
2. Muzejně edukační program „Pod antickým nebem“	4
2. 1. Základní údaje o programu.....	5
2. 2. Cílová skupina.....	5
2. 3. Cíl programu.....	6
2. 4. Obsah programu.....	6
2. 5. Použité metody.....	9
2. 6. Organizační formy.....	10
2. 7. Didaktické prostředky.....	11
2. 8. Časový rozsah programu.....	12
3. Koncepce programu.....	12
3. 1. Evokace.....	13
3. 2. Uvědomění si významu informací.....	15
3. 3. Reflexe.....	18
4. Závěr.....	19
5. Seznam literatury a internetové zdroje.....	20

1. Úvod

Jelikož nejsem pracovník žádné galerie ani muzea, pro svoji závěrečnou práci jsem si zvolila stálou expozici Umění od gotiky po 19. století umístěnou v Moravské galerii v Brně, v budově Místodržitelského paláce.

K výběru tématu z expozice Moravské galerie mě přivedly dva aspekty. Prvním podnětem mě byl workshop, pořádaný lektorským centrem Moravské galerie v únoru letošního roku s názvem „Hledáme externí lektory.“ Druhým důvodem, a pro mě i důležitějším, mi byl můj osobní vztah ke sbírkovému fondu galerie, jakožto rodilému občanovi města Brna a kunsthistorikovi zaměřujícímu se především na staré umění.

Podíváme-li se na charakter sbírkového fondu Moravské galerie, tak jak se dá předpokládat o galerii tohoto typu, je značně obsáhlý a různorodý. Setkáme se zde s díly sochařskými, malířskými, kresbou, grafikou, užitým měním, fotografií, grafickým designem a architekturou a to od nejstaršího období po současnost.

Historie Moravské galerie začíná rokem 1818, kdy bylo založeno Františkovo muzeum, jehož součástí byla od počátku obrazárna. V roce 1961 došlo ke sloučení Obrazárny Moravského zemského muzea s Moravským uměleckoprůmyslovým muzeem (založeno 1873). Nově vzniklá instituce získala název Moravská galerie.

Moravská galerie prezentuje českou výtvarnou kulturu v evropském kontextu, a to jak prostřednictvím stálých expozic, tak krátkodobými výstavami. Vráťm-li se k vývoji sbírky starého umění, která postihuje období od gotiky po 19. století, její rozvoj začal až od roku 1829, kdy byl založen Umělecký spolek, který nakupoval na vídeňských výstavách a aukcích především soudobá umělecká díla. Tento spolek již ve 40. letech 19. století zaniká a zájem o výtvarné umění na určitou dobu stagnuje. Tomu ovšem udělal konec dar knížete Jana z Liechtensteina, jenž roku 1881 daroval Františkově muzeu několik obrazů italské provenience, které tvoří základ nynější kolekce italského umění. Tato díla sehrála stěžejní roli při prvních expozicích Františkova muzea v Biskupském dvoře, jejichž autorem byl Mořic Trapp. K samotnému rozvoji obrazárny došlo ovšem až později, v roce 1923, kdy se díky vydání nových statut muzea počíná systematicky budovat sbírka. Původní fond

se rozrostl o sbírku podnikatele a milovníka umění Heinricha Gomperze,¹ který byl zakladatelem městské galerie, ve 20. letech byla získána sbírka továrníka Arnolda Skutezkého Skutezkého obsahující cenný soubor nizozemského malířství. Nelze opomenout ani záslužnou činnost Alberta Kutala, za jehož působení byla vytvořena kolekce středověkého umění. Významný podíl na budování sbírky starého umění patří rovněž Vlastě Kratinové, jež se vedle rozšiřování stávajících kolekcí zasloužila o vytvoření unikátní sbírky do té doby opomíjeného umění moravského baroka. V roce 1989 byl pro sbírku starého umění získán Místodržitelský palác. V současné době Moravská galerie disponuje pěti budovami – Pražákův palác, Místodržitelský palác, Uměleckoprůmyslové muzeum, Jurkovičova vila a Rodný dům Josefa Hoffmana.²

2. Muzejně edukační program „Pod antickým nebem“

V posledních letech se Moravská galerie stala jedním z hlavních center kulturního a společenského života v Brně. O tom vypovídá nepřeborné množství aktivit zaměřených jak na rodiče s dětmi, starší generaci návštěvníků, programy pro školy, školky, maminky na mateřské dovolené, prázdninové dílny, workshopy apod.

Jak je z úvodní kapitoly patrné, charakter sbírek Moravské galerie je velmi rozmanitý a obsáhlý. Již v úvodu jsem uvedla, že cílem mého zájmu je sbírka starého umění. Hned od počátku jsem byla postavena před problematiku, jak tak obsáhlou expozici uchopit. Při procházení stálé expozice mě jako kunsthistorika, ale zároveň i jako klasického archeologa, oslovily antické náměty vyskytující se na několika málo obrazech. Jednalo se jak o samotná mytologická témata, náměty z řecké a římské historie, tak i o antické motivy vyskytující se na obrazech s biblickou a profánní tematikou. Tento aspekt mi pomohl téma programu částečně

¹ Více srov. SLAVÍČEK, Lubomír. „Sobě, umění, přátelům“. *Kapitoly z dějin sběratelství v Čechách a na Moravě 1650 – 1939*. 1.vyd. Brno : Barrister & Principal, 2007. 380 s. ISBN: 978-80-87029-22-0, s. 193 – 232.

SVOBODOVÁ, Jana (red.). ...*Z lásky k umění a sobě pro radost...Umělecká sbírka Heinricha Gomperze (1843 – 1894)*. Brno : Moravská galerie v Brně, 2004. 617s. ISBN: 80-7027-127-2, s. 19 – 72.

² <http://www.moravska-galerie.cz/moravska-galerie/o-galerii/historie.aspx> , <http://www.moravska-galerie.cz/moravska-galerie/o-galerii/sbirky/umeni-od-gotiky-po-19-stoleti.aspx>

posunout za hranice „běžné“ antické mytologie. Zároveň mě zaujala samotná mytologická témata, jelikož některá z nich nepatří k těm všeobecně známým.

2.1. Základní údaje o programu

Místo konání: Expozice Umění od gotiky po 19. století, Moravská galerie Brno,
Místodržitelský palác

Téma: „Pod antickým nebem“

Edukační program byl vytvořen v návaznosti na RVP – ZŠ a lze jej využít ve vzdělávacích oblastech Člověk a jeho svět, Člověk a společnost, Výchova k občanství, Umění a kultura.

2.2. Cílová skupina:

Děti a mládež od 10 do 16 let, zaměřeno na školní skupiny. Podle věku účastníků se program bude lehce odlišovat, a to zejména v množství informací. Mladší školní věk bude mít výkladovou část maximálně zjednodušenou.³

³ Jelikož muzejní pedagog musí být připraven i na extrémně zvědavé a chytré děti mladšího školního věku, tak textovou oporu uvádím pro vyšší věkovou hranici.

2.3. Cíl programu:

Program „Pod antickým nebem“ přiblíží žákům základní prvky umění antického starověku, které budou demonstrovány na symptomatických typech antické řecké a římské architektury. Rovněž seznámí recipienty s vybranými antickými pověstmi, historickými událostmi a odrazem antiky a antických motivů v umění od středověku až do 19. století. Konečná časová hranice je omezena rozsahem samotné expozice. Dalším, a ne méně podstatným cílem je, aby si děti uvědomily, že zánikem antického světa jeho umění nekončí, ale naopak stále přežívá, jelikož umělci se již od raného středověku k antice neustále navraceli a hledali v ní své inspirační zdroje.

Žák definuje, popíše, najde, identifikuje antické náměty a prvky na uměleckých dílech. Převypráví některé antické pověsti, sumarizuje získané informace a dále je aplikuje například na svém autonomním díle. Určí některá antická božstva na základě jejich atributů za pomoci ikonografických slovníků. Analyzuje (určí co je antický motiv a co ne a proč), klade otázky, pozoruje. Kombinuje, skládá, vysvětluje, vyrábí, nakreslí, zapíše a jinak prakticky uplatní získané poznatky. Odůvodní, proč bylo a stále je pro umělce antické umění tak výjimečné a proč byly antické náměty hojně zastoupeny i v pozdějších obdobích.

2.4. Obsah programu

Mimo nemalý počet dochovaných antických památek má kultura antického starověku vliv na velké množství uměleckých směrů. S její recepcí se setkáváme v umění románském, částečně gotickém, v renesanci (ta se k antice přímo vrací), baroku a rovněž i v dalších pozdějších uměleckých směrech. V architektuře se vliv antiky projevuje v užívání sloupových řádů, oblouků, arkád, antikou se rovněž inspiroval typ kostela – tzv. bazilika, (kostel, jenž má lichý počet lodí od tří a výše, prostřední loď je převýšená), která vychází z tržní sloupové budovy, kde zasedal i soud. Rovnocenným zdrojem inspirace pro umělce bylo rovněž antické sochařství a malířství.

Zájem o vlastní předky a jejich osud odrážející se v legendách a mýtech se vyskytoval již v samotném starověku. Lidé začali sbírat kuriozity, umělecká díla a předměty, které byly starší, než sami znali. V Římské říši se stalo sběratelství velkou módou, začaly se vykrádat řecké hroby kvůli jejich bohaté výbavě, Římané si nechali dělat kopie řeckých soch. Díky tomuto jejich záslužnému počínu se nám dochovala podoba některých, již dávno zničených řeckých originálů.

Přelom mezi antikou a středověkem je patrný hlavně v umění, které ve službách křesťanské církve používá zcela nové biblické náměty. Je nutné si uvědomit ale fakt, že křesťanství existuje rovněž v rámci antického světa. Z tohoto důvodu počáteční zobrazování biblických témat čerpá z antické tradice, např. Kristus bývá mnohdy zpodobněn jako filosof se svitkem v ruce, andělé se přetransformovali z okřídlené bohyně Vítězství.

Ve Florencii 15. století dochází k pozvolnému odvratu od gotického stylu ve prospěch helenisticko-římských forem a k počínajícímu realismu. Začínají se upřednostňovat antická témata před biblickými, což je zapříčiněno studiem antické literatury dochované převážně v latinských opisech. Do 15. století lze klást rovněž počátky renesančního sběratelství. Církevní hodnostáři, knížata a jinak vysoce postavení lidé se již nezabývají pouze sbíráním ostatků světců, ale projevují zájem o antické gemy, mince a plastiky.

Náklonnost k antice a její kultuře ovšem nezůstala omezena jen na samotnou Itálii. Evropské kulturně vyspělé národy přejímají po celé 16. století nový životní styl a spolu s ním i zájem o antické dědictví. Již od 16. století začínají první archeologické výzkumy, které ovšem nebyly tak odborné, jako je tomu dnes. Sám italský umělec Raffaello Santi byl pověřen dohledem nad antickými památkami, a to zvláště nad těmi, kde se dochoval nápis. Z vlastní iniciativy tento významný malíř a architekt vedl první „archeologický výzkum“ v Domue Aurea císaře Nerona v Římě. Tato zkušenost ho ovlivnila při jeho dalších uměleckých počinech. Antická díla se prostřednictvím grafických listů šířila po celé Evropě a stala se tak inspiračními zdroji pro mnoho umělců po celá staletí. Antické motivy, ať se jedná pouze o architektonické detaily v podobě sloupů, vítězných oblouků apod., dodávají výtvarným dílům na monumentalitě a důstojnosti. Postavy antické mytologie se staly součástí mnoha výjevů oslavujících panovníky, moudrost, spravedlnost apod. Samotní evropští umělci podnikali cesty do Itálie, kde navštěvovali sbírky antických děl,

kteřé tamní sběratelé měli umístěny ve svých vilách. Umělci touto cestu studovali díla samotná, rovněž se setkávali s několika dochovanými antickými stavbami. O všem si dělali záznamy do svých skicářů, které se mnohdy prostřednictvím grafických listů šířily dále po světě – taková dnešní fotografie.

Již v antice, u římského politika, řečníka, spisovatele a filozofa Marca Tullia Cicera (106 př. n. l. – 43. př. n. l.) se dočteme o takzvané teorii *decora*. *Decorum* Cicero označuje za mravní krásu, za to co je vhodné a slušné pro daný úkol. *Decoru* podřizoval užití výtvarných prostředků a uměleckých forem, které jsou vhodné a přiměřené pro daný úkol. Na Ciceronovo decorum pak navázalo umění 16. až 18. století, které kodifikovalo uplatnění určitých témat do daných prostor – například ve vilách, letohrádkách a casinech byla zobrazena mytologická témata. Nad schodišti paláců to byla oslava panovníka, v hlavních sálech zámků oslava rodu, v knihovnách alegorie vědění, v kostele výjevy ze života světců apod. Je zajímavé, že i církevní i hodnostáři ve svých letních sídlech měli také mytologická témata mnohdy ztvárněna s nahými postavami.

Doba osvícenství byla dobou sběratelů umění, cestování a soukromého učení v prostředí střeoevropských vzdělanců. Důležitou roli v tomto období hrály tzv. kavalířské poznávací cesty mladých šlechticů po významných evropských aristokratických dvorech za vzděláním a dvorskou výchovou. Pro jejich potřeby a hlavně pro potřeby jejich vychovatelů byly vydávány cestopisy, popisy sbírek a pamětihodností.

Pro mladé aristokraty byl velmi přínosný tzv. „*Cicerone*“ – tak byli v dané době označováni vzdělaní průvodci, kteří se mladých šlechticů ujali a zprostředkovali jim historické, umělecko-historické a literární znalosti, okořeněné zajímavými příběhy z historie obohacené o zvláštnosti, zajímavosti a detailní popisy uměleckých děl. Ciceronové působili jako učený doprovod zejména po římských pamětihodnostech. Mnozí tito vzdělaní průvodci své vědomosti sepisovali do průvodcovské literatury. Cestovní literatura byla překládána do více jazyků a tato tradice přetrvávala ještě do 19. století. Tento typ literatury byl zaměřen zejména na Řím, později se rozšířil na celou Itálii a další evropské země.⁴

Devatenácté století přináší návraty k antice a mytologickým námětům v období klasicismu a prostřednictvím některých dalších uměleckých škol.

⁴ KROUPA, Jiří. *Školy dějin umění. Metodologie dějin umění 1*. 2. vyd. Brno : Masarykova univerzita. 254 s. ISBN 978-80-210-4247-6, s. 107 – 108.

2.5. Použité metody⁵

Klasické výukové metody:

- Slovní

dialogická: řízený rozhovor, diskuze, dramatizace, rozhovor

monologická: vysvětlování, přednáška, vyprávění, frontální výklad, instruktáž, práce s textem

- Objektové učení

názorně demonstrační: práce s originálními díly ve smyslu pouze vizuálního kontaktu, práce s fotokopii uměleckých děl, instruktáž, pozorování

- Dovednostně - praktické

plnění úkolů na zadaná témata, napodobování, experimentování vedoucí k osvojení psychomotorických a motorických dovedností

- Metody aktivizující

diskuse, kladení otázek, didaktické hry

Komplexní výukové metody:

Frontální výuka, skupinová a kooperativní výuka, individuální výuka, kritické myšlení, volné psaní, brainstorming, brainwritting.

⁵ SOULKOVÁ, Jana. *Identifikace a výběr metod a forem práce učitele*. 1. vyd. Praha: Národní institut pro další vzdělávání, 2008. 48 s. ISBN 978-80-86956-42-8, s. 12 – 27.

2.6. Organizační formy

Komentovaná prohlídka doplněná pohybovými aktivitami, skupinová i samostatná práce na zadaná témata.

Prohlídka bude probíhat v expozici starého umění nacházející se v prvním patře Místodržitelského paláce. Prostor tvoří průběžná chodba, jež se v čele rozšiřuje do většího sálu, z něhož ústí dveře do bočních místností, které jsou rovnoběžné s hlavní chodbou. Je jich celkem šest a jsou navzájem průchozí.

Plán výstavního prostoru s rozmístěním výtvarných děl

1	1. Peeter Pauwel Rubens a Frans Snyders - Hlava Medúsy, 1617 – 18 Oplakávání Krista, Nizozemí - Antverpy , 1520 – 30 Klanění tří králů, Nizozemí - Antverpy , 1520 – 30 Jan Boeckhorst, Apollo a Dafné, 17. století Pieter Schoubroeck, Aeneas vynáší svého otce Anchise z hořící Tróje, 16. stol.
2	2. Herman Saftlen, Večerní krajina se zříceninou chrámu, kol. 1656 Willem de Poorter, Obětování Polyxeny, 1. pol. 16. stol.
3	3. Martin Johann Schmidt (Kremser-Schmidt), Stětí sv. Jana Křtitele, 18. stol.
4	4. Daniel Gran – dílna, Alegorie šťastné vlády Moravy, před 1734
5	5. Franz Christoph Janneck, V ateliéru malíře, 17. stol. Johann Georg Patzer, Únos Sabine, 18. stol.
6	6. Franz Anton Maulbertsch, Diana a Callisto, kol. 1759 Franz Anton Maulbertsch, Únos, kol. 1759 Josef Winterhalder ml., Oslava rozumu, po 1794 Josef Stern, Alegorie dobré vlády – skica k nástrovní malbě Zemského domu (Nová Radnice), 1771
7	7. Johann Zitterer, Římský císař František II., 1792

2.7. Didaktické prostředky

- **Materiálové**

alu tácy

barevné fixy

barevné papíry

časová přímka

fotokopie různých textů antických pověstí a témat, které se vyskytují na obrazech v expozici

fotokopie různých výtvarných děl

fotokopie typické řecké a římské antické architektury včetně sloupových řádů pro každého žáka

ikonografické slovníky, knihy řeckých a římských mýtů, Plinius, Pausanias

kopie plánu s očíslovanými místnostmi pro každého účastníky

lepidla

mapy Řecka a Itálie, antického Říma, Evropy

mazací fóliová tabule a fixa

nůžky

obličejová maska Medúsy – 1 ks

obrazové publikace s výtvarnými díly

pěnové tyče

polštáře na sezení

psací potřeby, podložky, papíry, pastelky

puntíky z barevných papírů

rámy obrazů

samolepící papírky

voskové pastely

výkresy formátu A2

- **Nemateriálové**

výstavní prostor stálé expozice starého umění včetně schodiště a prostoru před vstupem do expozice, výtvarná dílna, aktivizující prvky a metody

2.8. Časový rozsah programu

Délka programu je stanovena na 120 minut, může se ovšem lehce lišit podle schopností dané skupiny žáků.

3. Koncepce programu

Před přivedením dětí do expozice samolepícími papírky přelepím názvy děl s antickou tematikou, abych to žákům ztížila, přelepím i několik názvů děl, která s tématem programu nemají nic společného, nachystám si a rozmístím pomůcky. Rovněž si uklidím a připravím výtvarnou dílnu pro daný počet dětí.

Tomu všemu bude předcházet informativní telefonický rozhovor s vyučujícím dané třídy, abych zjistila, kolik dětí přijde, jakého jsou stáří, úroveň jejich znalostí, případné specifické poruchy, poruchy pozornosti a chování. Pokud se takový jedinec ve skupině vyskytne, budu se snažit ho co nejvíce zaměstnat a dodat mu pocit důležitosti, popřípadě požádám o asistenci pedagoga.

3.1. Evokace – E

Představuje jednu z nejdůležitějších fází učení, žáci si vybavují a vyjadřují své představy a vědomosti o tématu. V této fázi je nejdůležitější motivace a aktivizace k učení. Pedagog jejím prostřednictvím zjišťuje dosavadní úroveň vědomostí kolektivu.⁶

Po úvodních organizačních pokynech, jako je umístění si věcí do šatny, ukázka WC a rozdání polštářků k sezení, program započnu představením se dětem a otázkami typu jaká byla cesta, jak jsou staří apod., abych je zbavila počáteční nervozity a navázala s nimi bližší kontakt. Zeptám se skupiny, zda již někdy byla v muzeu, galerii, či jiné podobné instituci a zda vědí, jak se v takovém zařízení chovat. Otázu se jich také, jestli vědí, na jaký program jdou a co od něj očekávají. V tomto bodě si dáme základní pravidla ohledně chování a ukážu jim svoji rekvizitu - masku Medúsy, kterou když si nasadím a zvolám, „zkameníte,“ děti utichnou a ukončí danou činnost.

Poté žáky zavedu do místnosti číslo 1 a zastavíme se společně u Rubensova obrazu Hlava Medúsy. Děti si sednou na podlahu a započne fáze E, ke které použiji svoje další rekvizity, jako jsou obrazové knihy, časová přímka, fóliová mazací tabule a fix. S recipienty začnu řízený dialog, zda vědí, co je antika, kdy byla (pomůžu jim názornou demonstrací na časové přímce), co je mýtus (vysvětlím jim význam slova, z čeho pochází – z řeckého *mythos* – zvěst, pověst a *logos* – učení, vypravování), jaké pověsti znají a zda ví, co znázorňuje Rubensův obraz (doplním podle situace i nějaké informace o umělci). Všechny smysluplné odpovědi budu zaznamenávat na tabuli (myšlenkovou mapu). Vysvětlím jim, co je antické umění a rozdám jim fotokopie symptomatických zástupců

⁶ GRECMANOVÁ, Helena. Aktivizační metody v muzejní pedagogice. In: *Škola muzejní pedagogiky* 4, 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci 2007. 121 s. ISBN 978-80-244-1869-8, s. 52. LUKÁŠOVÁ, Hana. *Kvalita života dětí a didaktika*. 1. vyd. Praha: Portál 2010. 208 s. ISBN 978-80-7367-784-8, s. 134. SOULKOVÁ, Jana. *Identifikace a výběr metod a forem práce učitele*. 1. vyd. Praha: Národní institut pro další vzdělávání, 2008. 48 s. ISBN 978-80-86956-42-8, s. 25 – 26.

antické architektury a plánek s čísly jednotlivých místností. Zároveň děti dostanou psací podložky s papíry.

1. ÚKOL

Děti rozdělím do pěti skupin, každá dostane přidělený barevný puntík a jednu z místností, ve které se nachází nějaké mytologické téma a pokusí se ho najít. Každá skupina si musí v dané místnosti vybrat jeden vždy odlišný obraz a položí pod něj barevný puntík.

Po této činnosti děti svolám k sobě, projdeme jednotlivé místnosti a řekneme si, zda jejich domněnka je správná. Cestou zároveň odstraním matoucí nálepky na obrazech s nemytologickou tematikou.

2. ÚKOL

Každé skupině dětí rozdám nakopírované zkrácené texty všech mytologických témat, která se v expozici nachází. Jejich úkolem bude texty správně přiřadit k daným obrazům. Příběhy si společně přečteme a metodou dialogu si společně povíme, zda nějakou pověst četly nebo ji viděli zfilmovanou.

3. ÚKOL

Skupinu vyvedu před expozici na chodbu a rozdělím ji do dvojic. Jeden z páru dostane pěnovou tyč a alu štít, druhý pouze tyč. Zahrají si na boj Persea a Medúsy. Ti co mají alu táč, představují Persea a jen pomocí štítu mohou sledovat svého protivníka. Páry pomocí tyčí spolu bojují. Jestli se Perseus střetne pohledem s Medúsou, zkamení a musí ukončit hru. Přibývající Medúsa se může přidat k libovolné dvojici. Podle počtu zkamenělých či nezkamenělých Perseů vyhodnotím, zda zvítězil tým Perseů nebo Medús.

Aktivitu ukončím nasazením si masky Medúsy a zvoláním „zkameníte.“

4. ÚKOL

Společně se vrátíme do expozice, skupinám rozdám nakopírovaná témata mytologických obrazů, jak byla ztvárněna v antice. Děti musí najít ty správné obrazy a kopie k nim přiřadit. Vše opět společně zkontrolujeme a vysvětlíme si.

3.2. Uvědomění si významu informací – U

Uvědomění si významu informací navazuje na fázi E – evokace. Žáci se setkávají s novými informacemi – čtením textů, přednáškou, výkladem, vlastním pozorováním výtvarných děl aj. Nové myšlenky a informace třídí, hodnotí a spojují se svou vlastní strukturou vědomostí. Je potřeba udržet zájem žáků.⁷

V této části programu by již děti měly mít ujasněna mytologická témata a mohu přistoupit k další části, kterou je vliv antických motivů na díla nemytologického obsahu. Žáky seznámím s některými informacemi, které uvádím v kapitole 2. 4., přečtu jim vybraný úryvek z Pausania a Plinia. Společně se vrátíme k našim mytologickým obrazům a na základě nově získaných informací si vysvětlíme rozdílný obsah a formu některých děl (např. si povšimneme, že někteří protagonisté výjevů nemají oděv odpovídající antice a podobně). Srovnávat můžeme s fotokopii, které jsme k dílům položili ve 4. úkolu. Zároveň si vysvětlíme, proč byla antická díla a náměty stále tak oblíbené.

⁷ GRECMANOVÁ, Helena. Aktivizační metody v muzejní pedagogice. In: *Škola muzejní pedagogiky* 4, 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci 2007. 121 s. ISBN 978-80-244-1869-8, s. 53. LUKÁŠOVÁ, Hana. *Kvalita života dětí a didaktika*. 1. vyd. Praha: Portál 2010. 208 s. ISBN 978-80-7367-784-8, s. 135. SOULKOVÁ, Jana. *Identifikace a výběr metod a forem práce učitele*. 1. vyd. Praha: Národní institut pro další vzdělávání, 2008. 48 s. ISBN 978-80-86956-42-8, s. 26.

5. ÚKOL

Děti si zkusí rozpomenout, zda někde v expozici neviděly obraz s useknutou hlavou, zajdeme se na něj podívat a vysvětlíme si znázorněné téma (jedná se o obraz Martina Johann Schmidta (Kremser-Schmidta), Stětí sv. Jana Křtitele z 18. stol.). Tím si připravím půdu pro další úkol, jelikož dětem zdůrazním, že současně s antikou paralelně existovalo již křesťanství a zároveň jim na časové přímce ukáži, kdy žil Kristus.

6. ÚKOL

Děti opět pracují ve skupinách a s barevnými puntíky. Tentokrát bude jejich úkolem nalezení obrazů s nemytologickou tematikou, ve kterých se vyskytují antické motivy. K těm opět položí puntík. Bude následovat společné projití expozice a vysvětlení si, proč tomu tak je a proč ne (například, že na obrazech Oplakávání Krista, Nizozemí - Antverpy , 1520 – 30 a Klanění tří králů, Nizozemí - Antverpy , 1520 – 30, římská antická architektura je zvolena správně, jelikož v té době, jak jsme si řekli před chvílí, Kristus žil).

7. ÚKOL

Se skupinou, s polštářky a podložkami na psaní a papíry se přemístíme do místnosti 6. Namotivuju ji obrazem Franze Antona Maulbertsche, Diana a Callisto, dětem přečtu povídku Lukostřelec a protáhneme se.⁸

V místnosti číslo 6 se ještě pozdržíme, kvůli dalšímu úkolu.

⁸ NEŠPOR, Karel. *Jóga pro děti. Relaxace, cvičení, příběhy*. 1. vyd. Praha : Velryba, 1998. Povídka Lukostřelec s. 28 a cviky lukostřelec a hrdina s. 27, uvolnění s. 19.

8. ÚKOL

Společně se zastavíme u obrazu Franze Antona Maulbertsche, *Únos* (kol. 1759). Děti tentokrát dostanou literární úkol, při němž budou muset napsat krátký příběh o tom, co se na obraze děje, koho zobrazené postavy asi představují a co si myslí. Některé práce si pak společně přečteme.

9. ÚKOL

Žáci dostanou za úkol najít na jednom z mytologických obrazů namalovanou zkratku skládající se z písmen. Poté se u obrazu sejdem a já jim ji vysvětlím (jedná se o obraz Pietera Schoubroecka, *Aeneas vynáší svého otce Anchise z hořící Tróje* z 16. stol., písmenná zkratka je umístěna na kameni v popředí obrazu SPQI – SENATUS POPULUSQUE ITALICUS). Tento úkol dětem umožní si díla znovu detailně prohlédnout.

10. ÚKOL

Děti namotivují čtením úryvků z díla Pausania a Plinia popisující antické památky.⁹ Žáky opět rozdělím do skupin a každá skupina si vylosuje jeden obraz s mytologickým námětem a zároveň dostane prázdný obrazový rám. Jejich úkolem bude se naaranžovat přesně tak, jak je tomu na daném obraze. Přitom musí poodstoupit do takové vzdálenosti od rámu, aby ostatní spolužáci kompozici vnímali jako živý obraz. Jeden z účastníků každé skupiny dílo pak okomentuje podobným způsobem, jaký slyšeli z mého motivačního čtení.

Po ukončení této činnosti posbíráme všechny nakopírované materiály, polštářky a ostatní rekvizity a společně se přesuneme se do ateliéru, kde zhodnotíme nabyté poznatky.

⁹ PAUSANIÁS. *Cesta po Řecku I.* Překlad Brusinská Helena. 1. vyd. Praha: Nakladatelství Svoboda, 1973. 582 s. PAUSANIÁS. *Cesta po Řecku II.* Překlad Brusinská Helena. 1. vyd. Praha: Nakladatelství Svoboda, 1974. 430 s. PLINIUS SECUNDUS, Gaius. *O umění a umělcích.* Překlad Prach, Václav. Praha: Melantrich, 1941. 153 s.

3.3. Reflexe (R)

Výukový rámec uzavírá fáze reflexe. V jejím průběhu žáci opět třídí, systematizují, sjednocují, upevňují nové poznatky a přetvářejí je ve vlastní zkušenost. Pod vlivem nových informací si mohou přeformulovat svoji předchozí představu o tématu nebo změnit názor. Měli by si uvědomit, co se naučili, co se jim potvrdilo nebo naopak vyvrátilo a že jednou vytvořená schémata nemusí být neměnná.¹⁰

Po příchodu do ateliéru s dětmi doplníme myšlenkovou mapu, kterou jsme společně vytvořili na začátku programu na fóliovou tabuli, společně program zhodnotíme a započneme s kreativní dílnou.

11. ÚKOL

Žáky rozdělím opět do skupin. Každá z nich si vylosuje jeden mytologický obraz z expozice. Skupina dostane výkres formátu A2, fotokopie, se kterými pracovali v průběhu celého programu a týkají se přímo jejich tématu (textová podoba dané mytologie, její ztvárnění antickými umělci a kopie s prvky antické architektury). Navíc každá skupina nově obdrží kopie klíčových motivů dějové linie jednotlivých bájí, jak je zpodobnili umělci v různých obdobích. Z těchto materiálů každý tým dostane za úkol vytvořit koláž postihující danou pověst. K dispozici rovněž budou mít barevné papíry, nůžky, lepidlo, fixy a voskové pastely. Zhotovené koláže si žáci odnesou sebou do školy a budou jim tak vhodnou připomínkou edukativního programu.

¹⁰ GRECMANOVÁ, Helena. Aktivizační metody v muzejní pedagogice. In *Škola muzejní pedagogiky* 4, 1. vyd. Olomouc : Univerzita Palackého v Olomouci 2007, 121 s. ISBN 978-80-244-1869-8, s.53. LUKÁŠOVÁ, Hana. *Kvalita života dětí a didaktika*. 1. vyd. Praha : Portál 2010. 208 s. ISBN 978-80-7367-784-8, s. 135. SOULKOVÁ, Jana. *Identifikace a výběr metod a forem práce učitele*. 1. vyd. Praha : NIDV 2008. 48 s. ISBN 978-80-86956-42-8, s.12-27, s. 26.

4. Závěr

Jelikož nejsem muzejní pedagog a s tvorbou programů takového charakteru nemám zkušenosti, zhotovený projekt představuje pouze ideální edukační program, který je zapotřebí pilotně vyzkoušet a upravit případné nesrovnalosti. V tomto ohledu pevně doufám, že se domluvím s lektorským centrem Moravské galerie, které mi dovolí program u nich zrealizovat nebo jim ho alespoň poskytnout, aby ho uskutečnili a sdělili mně, jak funguje. Jednotlivé úkoly lze variovat například zapojením ikonografických slovníků, podle kterých by děti zjišťovaly atributy charakterizující určité postavy ve výjevech. Další odlišnou variantou vztahující se tentokrát k ateliérové tvorbě, by mohlo být například vytvoření oslavného alegorického obrazu charakterizující daného žáka formou koláže pomocí ikonografických příruček a antických božstev. Tento typ úkolu by ovšem byl vhodný spíše pro starší školní věk a musel by mu být více přizpůsoben i lektorský program (např. bychom se se skupinou zastavili déle u Granovy Alegorie šťastné vlády Moravy apod.).

Co se zhodnocení úspěšnosti programu týká, volila bych v případě dětských recipientů formu „smajlíků“. Každé dítě by dostalo barevný puntík, na který by namalovalo buď směřícího se nebo mračícího se „smajlíka“ a při odchodu by ho anonymně hodilo do uzavřené krabice s proříznutým otvorem. Kdyby převažovali u většiny skupin dětských návštěvníků zamračení „smajlíci“, bylo by třeba se zamyslet nad vylepšením programu. Jako další doplňkovou zjišťovací metodu bych zvolila formu jednoduchého a krátkého elektronického dotazníku zasláného přímo pedagogovi, který třídu doprovázel.

5. Seznam literatury

DOLÁK, Jan, HOLMAN, Pavel, JAGOŠOVÁ, Lucie, JŮVA, Vladimír, MRÁZOVÁ, Lenka, ŠERÁK, Michal, ŠOBÁŇOVÁ, Petra. *Základy muzejní pedagogiky. Studijní texty*. Brno : Moravské zemské muzeum Brno, 2014. 103 s. ISBN 978-80-7028-441-4.

FRANC, Daniel, ZOUNKOVÁ, Daniela, MARTIN, Andy. *Učení zážitkem a hrou. Praktická příručka instruktora*. Brno : Computer Press, a. s., 2007. 200 s. ISBN 978-80-251-1701-9.

GRAVES, Robert. *Řecké mýty I*. 1. vyd. Praha: Odeon, 1982. 399 s.

GRAVES, Robert. *Řecké mýty II*. 1. vyd. Praha: Odeon, 1982. 451 s.

GRECMANOVÁ, Helena. Aktivizační metody v muzejní pedagogice. In: *Škola muzejní pedagogiky* 4, 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci 2007. 121 s. ISBN 978-80-244-1869-8.

HALL, James. *Slovník námětů a symbolů ve výtvarném umění*. 1. vyd. Praha : Mladá Fronta, 1991. 518 s. ISBN 80-204-0205-5.

HORÁČEK, Radek. *Galerijní animace a zprostředkování umění*. 1. vyd. Brno: Cerm 1998. 142 s. ISBN 80-7204-084-7.

JAGOŠOVÁ, Lucie, JŮVA, Vladimír, MRÁZOVÁ, Lenka. *Muzejní pedagogika. Metodické a didaktické aspekty muzejní edukace*. Brno : Paido, 2010. 298 s. ISBN 978-80-7315-207-9.

JŮVA, Vladimír et al. *Základy pedagogiky pro doplňující pedagogické studium*. 1. vyd. Brno : Paido, 2001. 120s. ISBN 80-85931-95-8.

KESNER, Ladislav. *Muzeum a umění v digitální době. Vnímání obrazů a prožitek umění v soudobé společnosti*. 1. vyd. Praha : Argo, 2000. 260 s. ISBN 80-7203-252-6.

KOSTOMIPTSOUPOULOS, Philippos. Dějiny klasické archeologie. In: BOUZEK, Jan, BUCHVALDEK, Miroslav, KOSTOMIPTSOUPOULOS, Philippos, SKLENÁŘ, Karel. *Dějiny archeologie*. 1 vyd. Praha : SPN, 1976. 215 s., s. 123 – 174.

KOTRBA, Tomáš, LACINA, Lubor. *Praktické využití aktivizačních metod ve výuce*. 1. vyd. Brno : Barrister & Principal, 2011. 185 s. ISBN 978-80-87474-34-1.

KROUPA, Jiří. *Školy dějin umění. Metodologie dějin umění 1*. 2. vyd. Brno : Masarykova univerzita, 1996. 254 s. ISBN 978-80-210-4247-6.

KROUPA, Jiří (ed.). *V zrcadle stínů. Morava v době baroka 1670 – 1790*. 1. vyd. Brno, Rennes: Moravská galerie v Brně, Musée des Beaux-Arts, Somogy éditions d'art, 2003. 384 s. ISBN: 80-7027-121-3.

LUKÁŠOVÁ, Hana. *Kvalita života dětí a didaktika*. 1. vyd. Praha: Portál 2010. 208 s. ISBN 978-80-7367-784-8.

MAŇÁK, Josef. *Nárys didaktiky*. 3. vyd. Brno: Masarykova univerzita, Fakulta pedagogická, 2003. 103 s. ISBN 80-210-3123-9.

MERTLÍK, Rudolf. *Starověké báje a pověsti*. 3. vyd. Praha: Nakladatelství Svoboda, 1989. 510 s.

MRÁZOVÁ, Lenka. *Tvorba pracovních listů*. Metodický materiál. Brno : Moravské zemské muzeum, 2013. 29 s. ISBN 978-80-7028-403-2.

NASO, Publius Ovidius. *Proměny*. Překlad Stiebitz, Ferdinand. 4. vyd. Praha: Odeon, 1969. 498 s.

NEŠPOR, Karel. *Jóga pro děti. Relaxace, cvičení, příběhy*. 1. vyd. Praha: Velryba, 1998. 85 s. ISBN 80-85860-09-0.

PAUSANIÁS. *Cesta po Řecku I*. Překlad Brusinská Helena. 1. vyd. Praha: Nakladatelství Svoboda, 1973. 582 s.

PAUSANIÁS. *Cesta po Řecku II*. Překlad Brusinská Helena. 1. vyd. Praha: Nakladatelství Svoboda, 1974. 430 s.

PÁVKOVÁ, Jiřina a kol. *Pedagogika volného času: teorie, praxe a perspektivy výchovy mimo vyučování a zařízení volného času*. 3. vyd. Praha : Portál, 2002. 231 s. ISBN 80-7178-711-6.

PETTY, Geoffrey. *Moderní vyučování*. 3. vyd. Praha : Portál, 2004. 380 s. ISBN 80-7178-978-X.

PIKE, Graham, SELBY David. *Globální výchova*. 1. vyd. Praha: Grada 1994. 328 s. ISBN 80-85623-98-6.

PLINIUS SECUNDUS, Gaius. *O umění a umělcích*. Překlad Prach, Václav. Praha: Melantrich, 1941. 153 s.

PRŮCHA, Jan. *Moderní pedagogika*. 2. vyd. Praha: Portál 2002. 448 s. ISBN 80-7178-631-4

PRŮCHA, Jan. *Pedagogická evaluace. Hodnocení vzdělávacích programů, procesů a výsledků*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita v Brně 1996. 166 s. ISBN 80-210-1333-8.

SKARLANTOVÁ, Jana. Výtvarné aktivity – zážitek pro všechny generace. In: ŠAUEROVÁ Markéta (ed.). *Zážitková pedagogika a možnosti jejího využití při práci s vybranými cílovými skupinami*, 1. vyd. Praha: VŠTVS Palestra 2013. 256 s. ISBN 978-80-87723-07-4.

SLAVÍČEK, Lubomír. *„Sobě, umění, přátelům“.* Kapitoly z dějin sběratelství v Čechách a na Moravě 1650 – 1939. 1. vyd. Brno : Barrister & Principal, 2007. 380 s. ISBN: 978-80-87029-22-0.

SLAVÍK, Jan, WAWROSZ, Petr. *Umění zážitku, zážitek umění: teorie a praxe artefietiky.* 2. vyd. Praha: Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta 2011. 304 s. ISBN 80-7290-130-3.

SOULKOVÁ, Jana. *Identifikace a výběr metod a forem práce učitele.* 1. vyd. Praha : Národní institut pro další vzdělávání, 2008. 48 s. ISBN 978-80-86956-42-8.

SVOBODOVÁ, Jana (red.). *...Z lásky k umění a sobě pro radost... Umělecká sbírka Heinricha Gomperze (1843 – 1894).* Brno : Moravská galerie v Brně, 2004. 617s. ISBN: 80-7027-127-2.

ŠOBÁŇ, Marek. *Stručná teorie a praxe muzejní pedagogiky.* In *Škola muzejní pedagogiky* 6. 1.vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2007. 121 s. ISBN 978-80-244-1871-1.

ŠOBÁŇOVÁ, Petra. *Edukační potenciál muzea.* 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2012. 393 s. ISBN 978-80-244-3034-8.

ŠOBÁŇOVÁ, Petra. *Muzejní edukace.* 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2012. 140 s. ISBN 978-80-224-3003-4.

VÁŽANSKÝ, Mojmír. *Základy pedagogiky volného času.* 2. vyd. Brno : Print–Typia, spol. s. r. o., 2001. 175 s. ISBN 80-86384-00-4.

ZAMAROVSKÝ, Vojtěch. *Bohové a hrdinové antických bájí.* 3. vyd. Praha : Mladá fronta, 1982. 480s. ISBN 23-103-82.

Internetové zdroje

<http://www.moravska-galerie.cz/moravska-galerie/o-galerii/historie.aspx>

<http://www.moravska-galerie.cz/moravska-galerie/o-galerii/sbirky/umeni-od-gotiky-po-19-stoleti.aspx>

<https://cs.wikipedia.org>

[https://sk.wikipedia.org/wiki/Aineias_\(mytol%C3%B3gia\)#/media/File:Aineias_Ankhises_Louvre_F118.jpg](https://sk.wikipedia.org/wiki/Aineias_(mytol%C3%B3gia)#/media/File:Aineias_Ankhises_Louvre_F118.jpg)

https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Head_Medusa_MAN_Napoli_InvSN_n02.jpg

https://cs.wikipedia.org/wiki/Polyxen%C3%A9#/media/File:Sacrifice_Polyxena_BM_GR1897.7-27.2.jpg

http://www4.ac-nancy-metz.fr/langues-anciennes/Metamorphoses/pompei_epheb.htm

https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/7/74/Mosaic_Floor_from_Villelaure_with_Diana_and_Callisto_Surrounded_by_Hunt_Scenes_LACMA_M.71.73.99.jpg

<http://fast10.vsb.cz/studijni-materialy/zsaa/6.html>

<http://fast10.vsb.cz/studijni-materialy/zsaa/8.html>

<http://fast10.vsb.cz/studijni-materialy/zsaa/9.html>

https://www.google.cz/search?hl=cs&tbm=isch&q=aeneas+troy&oq=&gs_l=#tbm=isch&tbs=rimg%3ACelkyaBTpst5IjhWBQs6B8n6R3lh6F9E9TKwiifi1NKGQt2K8bU41LsV4jKZBJKQb6RvEA1SZLKyQgpyoru0B-vCUyoSCVYFCzoHyfpHEYZUbfBnc_1k8KhIJciHoX0T1MrARAmxSFbri57EqEgmKJ-LU0oZC3RFwj1xMJDXMLioSCYrxtTjUuxXiEXDQ26zSeoaeKhIJMpkEkpBvpG8RrcHDUrzKjOcqEgkQDVJksrJCChFUDpMVPc8YzCoSCXKiu7QH68JTEYbfUe-fANEh&q=aeneas%20troy&hl=cs&imgsrc=6WTJoFOmy3m5GM%3A

[https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Athenian_black-figure_pottery_cup,_6-5th_century_BC,_an_outdoor_symposium_\(drinking_party\)_beneath_a_vine_arbour,_around_a_Gorgons_head,_Ashmolean_Museum_\(8400674085\).jpg](https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Athenian_black-figure_pottery_cup,_6-5th_century_BC,_an_outdoor_symposium_(drinking_party)_beneath_a_vine_arbour,_around_a_Gorgons_head,_Ashmolean_Museum_(8400674085).jpg)

<http://encyclopediaurantia.org/img/pom231.jpg>